

۴۲۱۵۸

حقوق مالکیت فکری در مکران

مؤلف

دکتر مسعود ولسر زاده

۱۳۹۸

سرشناسه	: ولی زاده، مسعود، ۱۳۵۶ -
عنوان و نام پدیدآور	: حقوق مالکیت فکری در گمرک/مؤلف مسعود ولی زاده.
مشخصات نشر	: تهران : مسیر دانشگاه، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۲۳۲ ص: ۵/۲۱×۱۴/۱۴ س.م.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۸۸۳۰-۴۱-۲
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: مالکیت معنوی
موضوع	: Intellectual property
موضوع	: مالکیت معنوی -- ایران
موضوع	: Intellectual property -- Iran
موضوع	: گمرک -- قوانین و مقررات -- ایران
موضوع	: Customs administration -- Law and legislation -- Iran
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۷۱۴۰۱K ح۷/۸و
رده بندی دیسی	: ۰۴۸/۳۴۶
شماره کتبشناسی ملی	: ۵۶۰۸۲۶۳

عنوان کتاب: حقوق مالکیت فکری در گمرک

مؤلف: مسعود ولی زاده

ناشر: انتشارات مسیر دانشگاه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۸۳۰-۴۱-۲

نوبت و سال چاپ: ۱۳۹۸

تیراژ: ۲۰۰۰

قیمت: ۳۶۰۰۰ تومان

تهران. خیابان انقلاب. خ ۱۲ فروردین. خ روانمهر شرقی. پلاک ۱ واحد ۱

تلفن: ۰۹۱۲۵۰۹۹۲۴۸-۶۶۹۷۴۳۱۶-۱۷

www.mdnashr.ir

M.dpub@yahoo.com

مقدمه	۹

فصل اول

تعریف و مفاهیم مالکیت فکری	۱۵
۱-۱ تعریف لغوی مالکیت فکری	۱۶
۲-۱ تعریف حقوقی مالکیت فکری	۲۰
۳-۱ تقسیم بندی مالکیت فکری	۲۲
۱-۳-۱ حقوق مالکیت صنعتی	۲۳
۲-۳-۱ حقوق مالکیت ادبی و هنری	۲۸
۴-۱ اشخاص مورد حمایت حقوق مالکیت فکری	۳۳
۵-۱ موضوع مورد حمایت حقوق مالکیت فکری	۳۸

فصل دوم

پیشینه تاریخی و روند پیدایش مالکیت فکری	۴۹
۱-۲ منشأ حقوقی مالکیت فکری	۵۰
۲-۲ روند پیدایش حقوق مالکیت فکری	۵۳
۱-۲-۲ دوره سرزمینی حقوق مالکیت فکری	۵۳
۲-۲-۲ دوره بین المللی حقوق مالکیت فکری	۵۶
۳-۲-۲ جهانی شدن مالکیت فکری	۵۹
۳-۲ روند تاریخی حقوق مالکیت فکری در ایران	۶۱

- ۶۲..... ۱-۳-۲ روند تاریخی حقوق مالکیت صنعتی در ایران
- ۶۴..... ۲-۳-۲ روند تاریخی حقوق مالکیت ادبی و هنری در ایران
- ..... ۳-۳-۲ روند تاریخی الحاق ایران به عهدنامه‌های دو جانبه و
- ۷۱..... کنوانسیون‌های بین‌المللی حقوق مالکیت فکری

فصل سوم

- ۸۱..... بنیادهای نظری مالکیت فکری
- ۸۲..... ۱-۳ مبرای مالکیت فکری
- ۸۳..... ۱-۱-۳ نظریه‌هایی که مبتنی بر حقوق طبیعی هستند
- ۸۴..... ۱-۱-۳ نظریه کانت
- ۸۶..... ۲-۱-۳ نظریه شعر
- ۸۸..... ۲-۱-۳ نظریه‌هایی که مبتنی بر منفعت‌گرایی هستند
- ۸۹..... ۲-۳ ماهیت مالکیت فکری
- ۹۱..... ۱-۲-۳ ماهیت موضوع مالکیت فکری
- ۹۵..... ۲-۲-۳ ماهیت رابطه بین پدیدآورنده با افریاء فکری
- ۱۰۷..... ۳-۳ مالکیت فکری در حقوق اسلام
- ۱۰۸..... ۱-۳-۳ نظر فقهی مخالفین حقوق مالکیت فکری
- ۱۱۰..... ۲-۳-۳ نظر فقهی موافقین حقوق مالکیت فکری

فصل چهارم

- ۱۱۵..... نقش گمرک در زمینه حقوق مالکیت فکری در حقوق ایران

- ۱-۴ تدابیر پیش‌بینی شده در قانون امور گمرکی ۱۱۶
- ۲-۴ تدابیر پیش‌بینی شده در دیگر قوانین مرتبط ۱۳۰

فصل پنجم

- شماره گمرک در زمینه حقوق مالکیت فکری در ۱۳۷
- ۱-۵ کنوانسیون پاریس ۱۴۰
- ۲-۵ کنوسیون رن ۱۴۴
- ۳-۵ معاهده مالکیت فکری در مورد مدارهای یکپارچه ۱۵۰
- ۴-۵ موافقت‌نامه مادرید ۱۵۶
- ۵-۵ موافقت‌نامه لیسیون برای حمایت از علائم منبع و ۱۵۹

فصل ششم

- مالکیت فکری در سازمان تجارت جهانی ۱۶۳
- ۱-۶ از گات تا سازمان تجارت جهانی ۱۶۴
- ۲-۶ حمایت از حقوق مالکیت فکری در تریس ۱۶۷
- ۳-۶ تدابیر مرزی پیش‌بینی شده در تریس ۱۸۳
- نتیجه‌گیری و پیشنهاد ۲۰۷
- فهرست منابع و مآخذ ۲۱۳
- الف - منابع فارسی ۲۱۳
- الف. ۱ - کتب ۲۱۳
- الف. ۲ - مقالات و پایان نامه ۲۱۶

- الف. ۳- قوانین و مقررات ۲۱۷
- ب- منابع لاتین ۲۲۰
- ج- منابع عربی ۲۲۱
- د- سایت ها ۲۲۱

مقدمه

در قرن هیجدهم میلادی که آدام اسمیت^۱ اقتصاددان مشهور اسکاتلندی و پدر علم اقتصاد مدرن، تخصص را عامل سازنده و مهم در تولید مرفه مردم و تولید علم و بکارگیری دانش را عامل افزایش کارایی در ساختار اقتصاد دانست. در واقع پایه‌های اقتصاد دانش‌بنیان^۲ در حال شکل‌گیری بود. بطور روشن‌تر، نقش اقتصاد دانش‌محور افزوده شده است. تا آنجاییکه امروزه ایده و آفریده فکری به عنوان بازیگر با اهمیت عرصه تجارت جهانی مطرح است. بی‌شک آفریده‌های فکری از جمله دارایی‌های خلق‌کنندگان آن آثار و بلکه از مهمترین دارایی‌های آنان محسوب می‌گردد، لذا فراهم ساختن بسترهای قانونی برای حمایت از ایده‌های نو و حمایت قانونمند از حقوقی مثل حق اختراع و حق تألیف، همچنین، شناخت و بکارگیری حقوق مذکور توسط اشخاص، سازمان‌ها و نهادهای مرتبط، از جمله گام‌ها به عنوان سازمان مسوول اعمال قانون و مقررات بر کالا در مبادی ورودی و خروجی، یکی از شاخص‌های عمده و مهم برای تحقق اقتصاد دانش‌بنیان خواهد بود.

۱ - Adam smith

۲ - Knowledge-based economy

به دنبال اولین قانون موضوعه که در سال ۱۴۷۴ در ونیز، برای حمایت از حقوق انحصاری مخترع تصویب شد. «قانون آن»^۱ نیز در حوزه حقوق کپی رایت نوین، در سال ۱۷۰۹ میلادی در پارلمان انگلستان به تصویب رسید و از آوریل ۱۷۱۰ میلادی اجرایی گردید که واقع بنیانگذار مفهوم جدید مالکیت فکری در سطح ملی و سرزمینی، حداقل در اروپا می باشد. در سطح بین المللی نیز، کنوانسیون پاریس^۲ در سال ۱۸۸۳ میلادی در خصوص حمایت از حقوق مالکیت صنعتی و کنوانسیون برن^۳ برای حمایت از آثار ادبی و هنری^۴ در سال ۱۸۸۶ میلادی در مورد حق تشابه حق مولف، کشورها را به سمت حمایت فرا سرزمینی و حمایت از آثار مربوط به کشورهای دیگر نیز سوق داد و بالاخره با افزایش ارتباط بین ملت ها فکری با تجارت، موافقت نامه جنبه های تجاری حقوق مالکیت فکری یا موافقت نامه تریپس در سال ۱۹۹۴ شکل گرفت.

با افزایش تجارت فراملی و در نتیجه افزایش حجم مبادلات بین المللی، نگرانی از تجارت کالاهای مجهول و نادیده گرفتن حقوق مالکیت فکری از سویی و عدم رعایت حقوق مصرف کنندگان از سوی

۱- Statute of Anne

۲- Paris convention for the protection of industrial property

۳- Bern convention for the protection of literary and Artstic works

دیگر، ضرورت اعمال مقرراتی در مبادی ورودی و خروجی کشورها، برای جلوگیری از واردات و صادرات کالاهایی که حقوق مالکیت فکری در آن رعایت نشده است را بیش از گذشته نمایان کرد و نقش گمرک کشورها برای حمایت از مالکیت فکری و جلوگیری از واردات موازی^۱، واردات و صادرات کالاهای مجهول^۲ و همچنین جلوگیری از قاچاق^۳ کالا برجسته شد.

در ایران، خانقاری برای حمایت از حقوق مالکیت فکری، با تصویب قانون علامت تجاری و صنعتی در سال ۱۳۰۴ شمسی آغاز شد و در سطح بین‌المللی نیز در دهه ۱۹۷۰ به شماری از کنوانسیون‌های بین‌المللی مرتبط، پیوسته است.

با وجود این که بخش مهمی از قوانین^۱ مقررات مذکور در سطح بین‌الملل، ناظر به وظایف گمرک می‌باشد به عنوان مثال بند ۱ ماده ۲۶ موافقت‌نامه تریپس، یکی از حقوق مالک طرح صنعتی مورد حمایت را ممانعت از ورود برای مقاصد تجاری اقلام در برگیرنده یا متضمن طرحی که کپی طرح مورد حمایت می‌باشد، می‌داند و یا در بند ۱ ماده ۲۸، یکی از حقوق انحصاری اعطایی به مالک حق اختراع، ناشی از ثبت طرح صنعتی را جلوگیری از واردات محصول، بدون موافقت مالک

۱- Parallell import

۲- Counter feiting & piracy

۳- Smuggling

شناخته است و روشن است که سازمان مسوول اعمال مقررات در امر واردات کالا از مرزهای مجاز، گمرک خواهد بود. متأسفانه در حقوق ایران، آنچنانکه باید، به نقش گمرک در این زمینه توجه نشده است و فقط در قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۵۰ به صورت ناقص در مواد ۱۰ بند ۱۲ ماده ۴۰ و در قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۹۰ نیز در تبصره ماده ۱۴ و بند (ر) ماده ۱۲۲، اشاره ای به حقوق مالکیت فکری شده است که آن هم صرفاً از منظر حمایت از حقوق مصرف کننده می باشد. با وجود اینکه کنوانسیون های بین المللی در خصوص مالکیت فکری که ایران عضویت تعدادی از آنها را پذیرفته است و از جمله کنوانسیون پاریس راجع به حمایت از مالکیت صنعتی و کنوانسیون تأسیس سازمان جهانی مالکیت فکری که ایران به ترتیب در سالهای ۱۳۳۸ و ۱۳۸۰ به آنها پیوسته است، تکالیف و وظایفی را نیز بر عهده سازمان مجری مقررات مرتبط با صادرات و واردات کالا بار نموده است و قانون مدنی ایران نیز مقررات عهودی را که بر طبق قانون اساسی بین دولت ایران و سایر دول، منعقد شده باشد را در حکم قانون دانسته است متأسفانه، به نظر می رسد تاکنون آن گونه که شایسته است، نقش گمرک در حمایت از حقوق مالکیت فکری، مورد توجه قرار نگرفته است و آنچنانکه باید،

۱- اصل ۷۷ قانون اساسی: عهدنامه، مقاوله نامه ها، قراردادها و موافقتنامه های بین المللی باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد.

برای کارکنان، تجار و مرتبطین با امر واردات، صادرات، ترانزیت و ... شفاف نشده و راه برای ورود محققین در این زمینه گشوده می‌باشد.

در سنوات اخیر، شاهد پر رنگ شدن حقوق مالکیت فکری در گمرک جمهوری اسلامی ایران و تلاش‌هایی برای افزایش سطح معلومات کارکنان گمرک در این زمینه بوده ایم، که جای تقدیر دارد.

در چندین شراکتی، افزایش آگاهی کارکنان گمرک و مرتبطین با امر واردات و صادرات در خصوص مفاهیم، بنیادهای نظری و ماهیت مالکیت فکری و تسهیل وظایف گمرک در جلوگیری از نقض حقوق مالکیت فکری، از اهداف شومش حاضر است.

این کتاب از شش فصل تشکیل شده است. فصل اول به تعاریف و مفاهیم مالکیت فکری می‌پردازد و در فصل دوم سابقه تاریخی و روند پیدایش مالکیت فکری مرور خواهد شد و در فصل سوم نیز بنیادهای نظری مالکیت فکری را تبیین نموده و در فصل چهارم به نقش گمرک در زمینه حقوق مالکیت فکری در قانون امور گمرکی و دیگر قوانین مرتبط با حقوق ایران خواهیم پرداخت، همچنین در فصل پنجم، نیز به نقش گمرک در زمینه حقوق مالکیت فکری در کنوانسیون‌ها و موافقت‌نامه‌های بین‌المللی حقوق مالکیت فکری خواهیم پرداخت و در فصل ششم، حقوق مالکیت فکری را در سازمان تجارت جهانی بررسی خواهیم نمود.

در پایان از همه اساتید بزرگواری که برای تدوین این پژوهش از وجودشان بهره برده و در محضر آن بزرگواران زانوی تلمذ زده ام، به ویژه دکتر سعید حبیب، استاد دانشگاه تهران که در مقطع کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، افتخار شاگردی ایشان را داشته‌ام، تشکر و قدردانی نموده و هزاره خود را نیازمند نظرات اساتید محترم در نقد این پژوهش می‌دانم.

هر چند که فکر اولیه برای نگارش این اثر به حدود دو سال قبل باز می‌گردد و مطالعات گردآوری و فیش برداری برای نگارش نیز از رمضان المبارک ۱۴۳۹ قمری برابر با اردیبهشت یکهزار و سیصد و نود و هفت آغاز گردید ولی شروع نگارش این پژوهش، روز چهارشنبه سوم مرداد، یکهزار و سیصد و نود و هفت، برابر با یازدهم ذی القعدة ۱۴۳۹ قمری، خجسته روز میلاد حضرت علی ابن موسی الرضا علیه السلام، الاف التحیه و الثناء، را به فال نیک گرفته و از وجود پر مهرش برای نگارش این اثر یاری می‌طلبم.

مسعود ولی زاده